

MADANIYAT VA SAN'AT BOSHQARUVIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI

Zufarov Zoir Maxmedovich

“Axborot texnologiyalari” kafedrasida dotsenti, texnika fanlari nomzodi, tel.:(90)995-42-46, zzm1564@mail.ru

Annotatsiya: *Maqolada menejmentda axborot texnologiyalari, kompaniyalarni boshqarishga axborotlarni boshqarish tizimlari, ularning turlari, funksiyalari va tamoyillari kabi masalalar ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *menejmentda axborot texnologiyalari, axborotni boshqarish tizimlari, tizim funksiyalari va tamoyillari.*

Аннотация: *В статье рассматриваются такие вопросы, как информационные технологии в управлении, системы управления информацией для управляющих компаний, их виды, функции и принципы.*

Ключевые слова: *информационные технологии в управлении, информационные системы управления, системные функции и принципы.*

Annotation: *The article deals with such issues as information technologies in management, information management systems for management companies, their types, functions and principles.*

Key words: *information technologies in management, management information systems, system functions and principles.*

Hozir biz axborot texnologiyalari davrida yashayapmiz, axborot texnologiyalari jamiyat hayotining barcha jabhalarida: iqtisodiyotda, ishlab chiqarishda, siyosatda,... va, albatta, boshqaruvda muhim o'rin tutadi. Zamonaviy jamiyatda ijtimoiy ishlab chiqarishning barcha sohalarida barcha turdagi tashkilotlarni boshqarishda axborot texnologiyalari zamonaviy boshqaruvning eng muhim vositalaridan biri sifatida qo'llaniladi.

Har qanday rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakat yoki mintaqa iqtisodiyotida axborotni boshqarish har qanday takomillashtirishning, har qanday rivojlanishning asosi hisoblanadi, har qanday ishlab chiqarishda va har qanday biznesda hukmronlik qila boshlaydi. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi ayni paytda mamlakat yoki mintaqa taraqqiyotining muhim omili, ko'rsatkichi va natijasidir. Bu ham tadbirkorlik faolligini jalb etish va rivojlantirish omilidir. Axborot texnologiyalari, bilimlarni rivojlantirish, uzatish va ulardan foydalanish texnologiyalarining rivojlanish darajasi esa ijtimoiy-iqtisodiy tizimning rivojlanish sur'atlarini belgilaydi.

Boshqaruv axborot tizimlaridan nafaqat tashkilot, korxonalarni boshqarishda, balki davlat boshqaruvida, oliy o'quv yurtlari, davlat va jamoat tashkilotlarini boshqarishda ham faol foydalanilmoqda.

Axborot texnologiyalari ko'plab odamlar ishining mazmunini o'zgartirdi. Misol uchun, moliyaviy maslahatchi global moliyaviy tendentsiyalarni onlayn kuzatmasa, o'z

ishini bajara olmaydi. Supermarket faoliyatida tovarlar massasining harakati, zaxiralar harakati va ma'lum tovarlarga bo'lgan talabning o'zgarishi to'g'risidagi ma'lumotlarni qayta ishlash muhim ulushga ega.

- Savdoni boshqarish (sotib olish va sotish)

- To'lov usullarini taqdim etish: to'lovlarni bank kartasi, onlayn banking, elektron hamyon, telefon dasturlari, onlayn to'lov shlyuzlari orqali amalga oshirishingiz mumkin...

- Texnik yordam: shtrix-kod o'quvchi, printer, elektron tarozi,...

- boshqaruv tizimi: ro'yxatlarni, buxgalteriya hisobini, statistikani boshqarish va yaratish uchun avtomatik kompyuter dasturlari;

- Hujjatlar va ma'lumotlar fondlarini boshqarish

Hisobotlar, xodimlar ro'yxati, kutubxonadagi kitoblar ro'yxati, do'kondagi boshqa tovarlar ro'yxati, ...

- Video, fotosuratlarini boshqarish

- Yuqori texnologiyali ob'ektlarni boshqarish (raketalar, ...)

- Tashkilot tarmog'ini boshqarish: ta'lim va tibbiyot tashkilotlari,...

Hozirgi vaqtda kompaniyani boshqarish amaliyotida quyidagi axborotni boshqarish tizimlari ko'proq qo'llaniladi:

1. Korxonalar resurslarini rejalashtirish tizimlari ERP (Enterprise Resource Planning). Bu yagona markazlashtirilgan ma'lumotlar bazasi, yagona dastur va moliyaviy-xo'jalik faoliyatini boshqarish uchun umumiy foydalanuvchi interfeysi bo'lgan integratsiyalashgan boshqaruv tizimlari sinfidir. Ular korxonaning rejalashtirish va prognozlash, sotishni boshqarish, inventarizatsiyani boshqarish, ishlab chiqarishni boshqarish, ta'minot, moliya va boshqalar kabi sohalarini qamrab oladi (ta'mirlash, boshqaruv hisoboti, konsolidatsiya).

2. Mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish tizimlari CRM (Customer Relationship Management). Bu korxonalar tashqi aloqalarni boshqarish tizimlari sinfidir. CRM mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish tizimlari savdo samaradorligini oshirish uchun boshqaruv usullarini o'z ichiga oladi. Bunday tizimlarda zamonaviy marketingning ko'plab yutuqlari o'z aksini topgan. Ular kompaniyaning o'z mijozlari (mijozlari), sheriklari, dilerlari va tashqi dunyo bilan munosabatlarini boshqarishni ta'minlaydi. Bu marketing, savdo va mijozlarga xizmat ko'rsatish bo'limlari ishini avtomatlashtirish vositasi, shuningdek, korporativ portallar, qo'ng'iroq markazlari, mijozlar uchun onlayn yordam stollari, korporativ bilimlar bazalari va boshqalar ko'rinishidagi qo'shimcha xizmatlar to'plamidir.

3. BI (Business Intelligence) tahliliy faoliyatini axborot bilan ta'minlash tizimlari. Bu tizimlar analitik ma'lumotlar ombori hisoblanadi; ular shuningdek, axborotni qayta ishlash vositalari to'plamini ham o'z ichiga oladi. ERP korporativ resurslarni rejalashtirish tizimlari va CRM mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish tizimlarini o'z ichiga olgan OLTP tizimlaridan (On-Line Transactions Systems) farqli o'laroq, ularni OLAP tizimlari (On-Line Processing Systems) deb ham atash mumkin.

Tizim bir vaqtning o'zida bir nechta muammolarni hal qiladi. Ushbu tizimlarning asosiy funktsiyalari:

- Buyurtma an'anaviy texnologiyadan foydalanishga qaraganda ancha tezroq bajariladi.

- Buyurtmani bajarish aniqligi ortdi.

- Faoliyatni kundalik nazorat qilish imkoniyati mavjud.

- Bir vaqtning o'zida butun tarmoq faolligini kuzatib borish.

Axborot texnologiyalarining ilmiy asoslari informatika va ma'muriy boshqaruvning zamonaviy usullarini birlashtirishga asoslanadi.

1. Operatsion boshqaruv printsipi (real vaqtda nazorat qilish).

2. Yakuniy boshqaruv tamoyili (boshqaruv ob'ektining holati to'g'risidagi ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish, uning holatini modellashtirish va prognozlash, nazorat harakatlarini rejalashtirish, qaror qabul qilishni bevosita qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga olgan boshqaruvning to'liq tsiklini axborot bilan ta'minlash -ularning bajarilishi yuzasidan qarorlar qabul qilish, qarorlarni ijrochilarga yetkazish, bajarilishini nazorat qilish).

3. Tashqi va ichki muhit ta'siridagi o'zgarishlarni hisobga olgan holda boshqarish texnologiyasini dinamik moslashtirishni ta'minlaydigan adaptiv boshqaruv printsipi.

4. "Vertikal" va "gorizontal" aloqa liniyalari va korxonalar faoliyati oqimlarining o'zaro ta'sirini amalga oshirish imkonini beradigan tarmoqni boshqarish printsipi.

Axborotni boshqarish tizimining bunday tamoyillari xodimlarni boshqarishga yordam beradi va ulardan foydalanish juda oddiy, ammo ichki mazmuni, kompyuter yechimlari nuqtai nazaridan keng ko'lamli va korxonalar boshqaruvining asosiy muammolarini hal qilishda muhim yordam beradi.

Zamonaviy axborot texnologiyalari muhim xususiyatga ega. Agar ular paydo bo'lishining boshida axborotni qayta ishlashni avtomatlashtirish vositalari asosan mavjud boshqaruv tartib-qoidalariga qo'llanilgan bo'lsa, yaqinda vaziyat tubdan o'zgardi. Axborot texnologiyalari ilg'or boshqaruv tajribasi va zamonaviy boshqaruv texnologiyalarini tarqatishning o'ziga xos katalizatoriga aylanmoqda. Shu bilan birga, ular biznes jarayonlarini boshqaruv nazariyasi va amaliyotidagi eng so'nggi yutuqlarga muvofiq optimallashtiradi.

ADABIYOTLAR:

1. Нгуен Т.Т. Информационные технологии в менеджменте // Международный студенческий научный вестник. – 2016. – № 6.

2. Е. В. Майорова и др.— Информационные технологии в менеджменте : учебник и практикум для вузов / Москва : Издательство Юрайт, 2023. — 368 с.